

Romanus Pontifex, § 4, ibi : « Etiam sub prætextu, quod bullæ, seu constitutiones apostolicæ non fuerint publicatæ vel usu receptæ, aut contrario usu abrogatæ; » ut proin *Bulla Cænæ* etiam in provinciis, ubi promulgata non est, quoad ea, quæ pro immunitate ecclesiastica reali, ac personali disponit, certissime obliget, et vim suam habeat.

Infertur, quod laicis immunitatem violantibus nihil pro eorum defensione supersit, nisi passim vigentes pessimæ corruptelæ, necnon risus, contemptus, et explosio legum, et constitutionum pontificiarum pro immunitate facientium, per quod tamen minime excusantur, sed ad contemptum, et risum; hinc in *interitu eorum ridebit Dominus*. Prov. I, 26.

291. *Violatores immunitatis ecclesiasticæ a solo Romano pontifice absolvi possunt extra mortis articulum. In illo autem possunt alii, sed non nisi certo modo.* — Quæritur II. Quisnam a dictis pœnis absolvere possit? Resp. I. Extra articulum mortis nullus præter Romanum pontificem absolvere potest: Imo etiam in articulo mortis nullus absolvere potest, nisi violatores prius cautionem præsentent, quod satisfacere, seu restitutionem facere, et mandatis Ecclesiæ stare velint, et similia ulterius non facere serio proposuerint. Ita clare statuitur in citata *Bulla Cænæ* § 21, ibi :

§ 21. « Cæterum a prædictis sententiis nullus per alium, quam per Romanum pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc nisi de stando Ecclesiæ mandatis, et satisfaciendo cautione præstita, absolvi possit, etiam prætextu quarumvis facultatum, et indultorum quibuscunque personis ecclesiasticis sæcularibus, et quorumvis ordinum mendicantium, ac militarium regularibus, etiam episcopali, vel alia majori dignitate præditis, ipsisque ordinibus, et eorum monasteriis, conventibus, et dominis, ac capitulis, collegiis, confraternitatibus, congregationibus, hospitalibus, et locis piis, necnon laicis, etiam imperiali, regali, et alia mundana excellentia fulgentibus, per Nos, et dictam Sedem ac cujusvis concilii decreta, verbo, litteris, aut alia quacunque scriptura in genere, vel in specie concessorum, et innovatorum, aut concedendorum, et innovandorum. »

Notandum tamen, eum, qui cautionem facere non potest, absolvi posse, dummodo

firmiter proponat, ac promittat, quod Ecclesiæ mandatis stare, ac pro viribus satisfacere et restituere velit.

292. *Absolvens violatorem immunitatis est excommunicatus.* — Resp. II. Omnis absolutio per alium, quam Romanum pontificem, extra mortis articulum, vel etiam in illo, sed non juxta tenorem præfatum facta, non tantum est nulla, sed etiam graviter peccaminosa, ac insuper absolventem excommunicationi subjicit. Ita expresse *Bulla Cænæ*.

§ 22. « Quod si forte aliqui contra tenorem præsentium talibus excommunicatione, et anathemate laqueatis, vel eorum alicui absolutionis beneficium impendere præsumperint, eas excommunicationis sententia innodamus, gravius contra eos spiritualiter, et temporaliter, prout expedire noverimus, processuri. »

293. *Absolutio etiam a Papa data, non valet, nisi prius satisfaciant: et quomodo?* — Resp. III. Nulla absolutio etiam per Romanum pontificem facta, violatoribus immunitatis suffragatur, « Nisi prius a præmissis, cum vero proposito ulterius similia non committendi destiterint, ac quoad eos, qui contra ecclesiasticam libertatem, ut præfertur, statuta fuerint, nisi prius statuta, ordinationes, constitutiones pragmaticas, et decreta hujusmodi publice revocaverint, et ex archiviis, seu capitularibus locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri: et cassari, ac Nos de revocatione hujusmodi certiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis aliter suffragari, quin etiam per hujusmodi absolutionem, aut quoscunque alios actus contrarios, tacitos, vel expressos, ac etiam per patientiam, et tolerantiam nostram, vel successorum nostrorum quantumcumque tempore continuatam in præmissis omnibus, et singulis, ac quibuscunque juribus Sedi apostolicæ, ac S. R. E. undecumque, et quocumque quæsitis, vel quærendis nullatenus præjudicare posse, ac debere. » Ita *Bulla Cænæ* § 23.

294. *Facientes statuta, decreta aut constitutiones contra immunitatem sunt excommunicati et absolvi non possunt, donec ea publice revocent.* — Quæritur III. Quid juris de principum, et dominorum sæcularium statutis, ordinationibus, constitutionibus pragmaticis, decretis contra immunitatem ecclesiasticam factis? Resp. I. Omnia hujusmodi statuta, constitutiones, seu decreta esse nulla et

irrita, facientes vero eadem, violatores immunitatis existere excommunicationi ipso facto subjacere, juxta § 15, *Bullæ Cænæ*, quem habes n. 283, a qua absolvi non possunt, imo etsi absolvantur, absolutio non valet, « Nisi prius statuta, ordinationes, constitutiones pragmaticas et decreta hujusmodi publice revocaverint, et ex archiviis, seu capitularibus locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri, cassari, ac Papam de revocatione » hujusmodi certiores fecerint: uti expresse statuitur in *Bulla Cænæ* cit. § 23, n. 293, allegato.

295. *Pœnæ divinæ gravissime, contra facientes constitutiones, et statuta immunitati adversa.* — Resp. II. Præter gravissimam excommunicationis pœnam, etiam Deus gravissimas et universales infligit pœnas, ob leges et statuta in aliqua provincia contra immunitatem ecclesiasticam factas, prout notant doctores communiter, et misera docet experientia. Placet hic afferre, quod habet Diana, p. V, tract. I, *Resolut.* 23, § *Et tandem docet*, et valde notandum est a iudicibus laicis. « Vellem inquit, unum ab ipsis considerari, videlicet calamitates, bella, fames, pestilentias, et alia id generis in regnis evenire ex statutis contra libertatem ecclesiasticam. Testis hujusce veritatis sit Basilius imperator Nicephori Phocæ successor, qui contra ejusdem Nicephori statutum in hæc verba sancivit. Divinitus constituta, majestas nostra, cum et a monachis, quorum testata pietas atque virtus est, et ab aliis multis cognoverit legem a domino Nicephoro, qui ad imperium pervenit, de ecclesiis Dei, religiosisque latam, tum præsentium malorum, tum universalis hujus eversionis, atque confusionis causam et radicem extitisse. Nam ex quo lex illa robur habuit, nihil boni penitus in hodiernum usque diem vitæ nostræ contigit, sed potius contrario nullum omnino genus calamitatis intermisit, statuit per auream hanc Bullam. cui subscripsit, indicatam ab hoc præsentis die cessare debere, ac deinceps irritam, nullius momenti manere, conditis ante illam legibus, tam de ecclesiis, quam de religionis domibus, vim roburque suum obtinentibus. » Hactenus Basilius imperator, ut patet apud Betsamonem in *Nomocanone Phocæi*, et Leunclavium, tom. I, lib. II, *Jur. Orient.*

Nec desinam hic apponere id quod notat illustrissimus, et doctissimus archiepiscopus

Bracharensis Acuncha in *Decret. Gratiani*, cap. *Si gens Anglorum*. 40, dist. 56; Barbosa, in *Jure Eccles.* lib. I, cap. xxxvi, § 2, n. 200; Franciscus Longus, in *Breviar. Chronol.* anno Domini 704; Chokier, in *Vindictis libert. Eccles.* p. I, cap. xxxiii, n. 23, et ante illos cardinalis Baronius anno Christi 701, nempe, olim Deum florentissimum regnum Hispaniæ Mahometanis et Mauris tradidisse, non quia in fide (semper enim Hispani fideles) sed quia in jurisdictione a sancta Sede apostolica defecerant. Unde intelligant principes (subdit Baronius) quam male sibi, suisque regnis consulant, qui Ecclesiæ jura tollere, vel imminuere conantur, quod ipsum repetit rursus aliis in locis anno 1100, n. 34, item 1104, n. 14, et 1158, n. 47, ubi ostendit principes opprimendo ecclesiasticam jurisdictionem, regnorum suorum interitum et amissionem accrescere.

Igitur principum consilarii, si desiderant regna stabilire, et ab eis calamitates arcere, consulant regibus, ut imitentur Basilium, nihilque contra libertatem ecclesiasticam constituent, sed si quæ constituta sunt, abrogent omnino, et in conflictu opinionum illam sequantur, quæ magis favet ecclesiæ.

Quid juris autem de statutis, et legibus laicorum quoad clericos, vide lib. I, tit. III, § 13 et 14. (ADNOTATIO LXI.)

TITULUS L.

Ne clerici, vel monachi sæcularibus negotiis se immisceant.

1. *Ratio continuationis.* — Postquam in præcedentibus dictum est, quid clericis vel monachis, eorumque statui competat; recte subjungitur, quæ eisdem sint prohibita, statumque eorum dedecent, sæcularia nempe negotia, utpote quæ mentem a divinis abstrahunt, contemplationem impediunt, spiritum devotionis extinguunt, curisque et sollicitudinibus variis intricant etc. ut proin c. 1. h. t. ad finem, ex Apostolo II *Ad Timoth.* n. 4, bene dicatur: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus*, et I. *Placet.* 47. C. de *Episc. et Cleric.* « Nihil commune clerici cum publicis actionibus, vel ad curiam pertinentibus, cujus corpori non sunt annexi, habeant. » Cæterum titulus hic ultimus libri I'

multum convenit cum titulo I ejusdem, utpote ubi etiam plura clericis prohibita, eorumque vitam et statum decentia habentur: hinc illis suppositis, ea tantum hic recensēbimus, quæ ibi desiderantur.

2. *Negotium sæculare, quid? et quotuplex? Est clericis prohibitum.* — Queritur I. Quid, et quotuplex sit negotium sæculare clericis prohibitum? Ante responsionem notandum cum Abbate ad *Rubr. h. t. quidquid ex carnali, mundana, ac inordinata concupiscentia, aut corruptela non subjecta freno rationis agitur: dum nempe inordinate carnaliter et sæculariter, id est, secundum sæculum, mundum, et carnem, et non secundum Deum, et rationem vivitur, contra monitum Apostoli ad Rom. XII, 2. Nolite conformari huic sæculo.* Secundo seu stricte sumptum negotium sæculare est, et dicitur quævis actio, aut officium, quod pertinet ad rempublicam sæcularem, competitque hominibus, seu laicis, non item clericis: de quibus negotiis loquitur D. Paulus supra, et cit. L. *Placet.* Resp. Quamvis negotia sæcularia in hoc utroque sensu sumpta, prohibeantur clericis h. t. tamen specialiter, ac præcipue secundo modo seu stricte sumpta. Ita communis. Patet ex toto h. t. licet enim c. 1. h. t. multa etiam negotia sæcularia large accepta clericis prohibita enarrantur, tamen quia etiam laicis sunt prohibita, utpote ex se illicita, ideo in subsequentibus capitulis potissimum prohibita negotia sæcularia stricte talia enarrantur, quæ laicis licita, clericis tamen illicita sunt, utpote qui se sæcularibus etiam licitis negotiis implicare non debent; quia « duo sunt genera christianorum. Est autem unum genus, quod mancipatum divino officio, et deditum contemplationi, ac orationi ab omni strepitu temporalium cessare convenit, ut sunt clerici, et Deo devoti, id est, conversi. » can. *Deo sunt.* 7. cau. 12. q. 1. Concordant canones ferme omnes, dist. 88.

Porro quamvis « multa sint sæcularia negotia, » uti dicitur, c. 1. h. t. « imo plura sint negotia quam vocabula, » prout ait Ulpianus L. *Natura enim* 4. ff. de *Præscrip. verb.* ut proin omnia specificare impossibile videatur: Nihilominus aliqua hujusmodi sæcularia negotia clericis specialiter prohibita afferemus.

3. *Clerici non possunt esse ministri, aut officiales laicorum.* — Queritur itaque II. Quænam negotia sæcularia in specie clericis, et monachis sint prohibita? Resp. Ea esse

plura. Patet inductione. Nam I. c. 2, h. t. clericis universaliter est prohibitum, « ne ministri laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores existant: » quod intellige, sive in domo ipsius laici, sive extra illam eidem serviant, aut negotium peragant. Barbosa, in cit. c. 2. h. t. num. 2. etiamsi laicus sit princeps, aut alius magnus dominus, c. *Sed nec.* 4. h. t. ibi: « Sed nec procuraciones villarum, aut jurisdictiones etiam sæculares sub aliquibus principibus, et sæcularibus viris, ut justitiarius eorum fiat, clericorum quispiam exercere præsumat. » Unde nec principum viceregentes, vicedomini, cancellarii, locorum præfecti aut præpositi, administratores, etc. vel alia ratione officiales esse queunt, per jura citata, et c. *Clericus.* 5 h. t. ibi: « Inhibemus, ne quis sacerdotum officium habeat vicecomitis, aut præpositi sæcularis. » Concordat c. *Clerici* 15. de *Vita et honest. cleric.* ibi: « Clerici officia sæcularia non exerceant » et can. fin. dist. 86.

4. *Limitatur hoc in aliquibus causis.* — Limitatur tamen num. præced. doctrina in casu, quo laicus habet causam, aut negotium ecclesiasticum coram judice ecclesiastico; coram hoc enim laici causam agere, negotiari, aut procurator ejusdem esse, clericus potest. Abbas, in c. 2 h. t. num. 2 et 3; Pirhing, eod. n. 17. Ratio est, quia hoc nulli inveniatur prohibitum, cum tantum sæcularia, non item ecclesiastica negotia prohibeantur in citatis juribus. Item possunt clerici, ac religiosi etiam coram judice laico ex charitate assumere negotium, et agere causas sæculares pauperum, ac miserabilium personarum, præsertim orphanorum, et viduarum, arg. c. fin. dist. 86. Imo, si non ex cupiditate, sed ex charitate, et amicitia facit, potest clericus etiam una, vel altera vice, non idem ordinarie assumere negotium sæculare laici non pauperis, ejusve esse procurator. Abbas, loc. cit. cum aliis, eo quod jura, dum prohibent clericis negotia sæcularia, intelligenda sint generaliter. Possunt insuper præfata laicorum assumere et tractare negotia, quando redundat in commodum ecclesiarum, aut monasterii. Abbas, loc. cit. Engel, h. t. n. 4 (ADNOTATIO LXII).

5. *Clerici non possunt exercere officium tabellionis seu notarii publici.* — II. Specialiter prohibetur clericis officium tabellionis, seu notarii publici agere, c. *Sicut te.* 8. h. t. ibi: « Fraternitati tuæ mandamus, quatenus clericis in sacris ordinibus constitutis tabellionatus

officium interdicas: » concordat c. *Ut officium* 11. § *Verum de Hæretic.* in 6. Ratio varia affertur a doctoribus, inter quas est, quod tabellionis seu notarii publici officium est vile, Anchoranus, in cit. c. 8. h. t. et ibi Fagnanus, num. 13. et alii, cum tabellio vocetur « servus publicus, » c. 2. de *Usur.* in 6. et ibi Glossa §. *Servo publico,* et l. *Non aliter,* ff. de *Adopt.* quod propterea prohibetur decurionibus l. *Universos.* C. de *Decurionib.* ergo multo magis Dei militibus. Notant tamen doctores communiter, quod tabellio seu notarius publicus ante clericatum factus, officium hoc per susceptionem clericatus non perdat. Item quod instrumenta publica a clerico tabellione seu notario confecta subsistant, sive ante sive post clericatum susceperit hoc officium. Hostiensis in *Summa;* Engel, h. t. num. 4; Joan. Andreas, in cit. c. *Sicut te,* h. t. num. 1. atque diximus, et probavimus supra lib. II, tit. XXII, numer. 264.

6. *Nisi in causis fidei, aut in curia romana, aut ubi est consuetudo.* — Limitatur tamen hæc secunda prohibitio, et asseritur.

Primo, tam regulares, quam sæculares clericos posse esse notarios, aut tabelliones in causis fidei pro favore ejusdem, c. *Ut officium.* 11, § *Ad conscribendas, de Hæretic.* in 6. et ibi doctores communiter.

Secundo possunt esse clerici notarii Papæ, ac in curia romana. Fagnanus, in cit. c. *Sicut te,* h. t. n. 60. et ibi Barbosa, num. 7. Nam Papa admittendo, vel officium hoc tribuendo clericis, videtur eos habilitare ad illud exercendum, arg. *Idem Ulpianus* ff. de *Excusat. tutot.*

Tertio possunt Clerici esse Notarii ibi, ubi est consuetudo Barbosa, loc. cit. n. 9; Layman, lib. 1, tract. V, p. 5, c. VIII, n. 4. Ratio est, quia sola Lege humana prohibitum est clericis officium tabellionis: ergo consuetudine id peragere possunt, arg. c. fin. de *Consuetud.*

7. Limitant aliqui, et dicunt clericum saltem pauperem et beneficium competens non habentem posse esse tabellionem in causis ecclesiasticis, et coram Judice ecclesiastico. Barbosa, loc. cit. numer. 10; Abbas in idem c. *Sicut te,* h. t. numer. 6, et alii. Verum Glossa fin. in cit. c. *Sicut.* h. t. et ibidem Fagnanus cum communiori aliorum id negant; tum quia in c. *Sicut.* 1. h. t. indistincte ac generaliter prohibetur clericis in sacris existentibus officium tabellionis; ergo

indistincte venit intelligendum, arg. c. *Quia circa, de Privileg.;* tum quia sola excipitur causa fidei c. *Ut officium, de Hæretic.* atqui « exceptio unius firmat regulam in contrarium » per vulgaria; ergo. Hinc observat Fagnanus, loc. cit. quod plerisque in locis episcopi pro suis cancellariis, actuariis, et tabellionibus adhibeant laicos: quamvis alibi etiam adhibeantur clerici, quod saltem vi consuetudinis fieri potest, juxta dicta numer. præced. (ADNOTATIO LXIII).

8. *Jus civile, aut medicinam audire, quomodo prohibeantur clericis?* — III. Prohibitum est clericis et religiosis publice seu in scholis, vel universitatibus publicis jus civile, et physicam, id est, medicinam audire, c. *Non magnopere.* 3. et c. fin. h. t. tum, « ne occasione talis scientiæ, spirituales viri mundanis rursus actionibus involvantur, » ut dicitur c. 3. h. t.; tum ut studium theologiæ, et sacrorum canonum magis frequentetur, atque « dilatato sui tentorii loco funiculos suos faciat longiores, ut sit fides catholica circumcincta muro inexpugnabili bellorum, quibus resistere valeat ascendentibus ex adverso, » ut dicitur c. fin. h. t.

9. Dicitur autem notanter « publice, » quia privatim, ac domi in camera sua non prohibentur religiosi, aut clerici studere juri civili, ut habet communior doctorum, teste Fagnano in c. fin. h. t. num. 42. et observat etiam Barbosa, ibid. num. 3. et alii, præsertim si id faciant pro pleniori intellectu juris canonici, ac theologiæ; tum quia juxta illud vulgare: « Legista sine canone valet parum, canonista sine lege nihil. »; tum quia « sacrorum statuta canonum principum constitutionibus adjuvantur, » c. 1. de *Novi operis nunt.;* tum quia civilis scientia est pars divinæ, unde leges dicuntur « sacratissime, » L. 1. ff. de *Variis, et extraord. cognit.* Imo ob has et similes rationes volunt aliqui, quod clerici, ac religiosi etiam publice in universitatibus extra monasterium audire possint jus civile, Barbosa, in c. fin. h. t. n. 7. citans alios. Verum contraria opinio de jure vario est, arg. cit. 3. h. t. ubi expresse prohibetur, nec religiosi extra claustra leges civiles audiant: nec juvat, si dicas; prohibitionem intelligendam esse, ne « principaliter, » non item nec « secundo » ad ecclesiastica magis intelligenda id fiat; quia hic ipse prætextus expresse etiam reprobat in cit. c. 3 eod. ibi: « Ad Ecclesiastica negotia fidelius pertractanda. » Hinc nisi alicubi in univer-